

Computers op dreef in Dieren

JAN LOUWMAN

In Dieren tijdens de open Nederlandse kampioenschappen speelden de computers voor de tiende maal. Dit jubileum vroeg om iets speciaals en dat waren dan de simultaan van IGM Paul van der Sterren tegen 24 computers en de 118 snelschaakpartijen van de Mephisto Portorose 68030 tegen overwegend sterke tegenstanders. Voorts het tienrondig toernooi van vijf schaakcomputers tegen vijf schakers van vlees en bloed. Onderstaand een verslag van al deze veldslagen op het 64-velden bord, waaruit duidelijk blijkt hoe goed de computers over de hele linie presteerden.

Het tienrondig toernooi

Dit jaar werd in Dieren volgens een andere formule gespeeld. Vijf computers speelden elk tweemaal tegen vijf schakers, eenmaal in normaal tempo, 40 zetten in twee uur en eenmaal met een bedenktijd van een uur totaal voor elke kleur. Helaas waren de tegenstanders niet met een rating als wij ons hadden voorgesteld, ongeveer gemiddeld 2040, maar werd dit uiteindelijk gemiddeld 1930. Dat kwam, omdat op het laatste moment sterkere spelers door omstandigheden moesten afhaken. Het zat er dus dik in dat voor het eerst in Dieren een computer het toernooi zou gaan winnen. Dat echter de computers met superscores de eerste drie plaatsen voor zich opeisten lag minder in de lijn van de verwachtingen. Schakers als Piet en Marcus Roggeveen, die reeds tal van jaren in Dieren tegen de computers aantraden, meestal de computers weinig kans gaven en weten hoe een computer te bestrijden, leken geen willoos slachtoffer van de computers te worden. Maar zij werden desondanks overklast. En was daar niet de jeugdige Michiel Hochstenbach, die er ook vele malen blijk van had gegeven hoe je een

computer in het zand doet bijten? Ook hij kwam er niet aan te pas.

Ik had per se verwacht, dat de computers beter zouden presteren in rapidtempo dan in het toernooischaak. Bij sneller tempo zijn de computers meestal ongenaakbaar. Maar in Dieren was het precies andersom! Typisch weer een computerstreek als bijdrage aan dit voor de computers zo bijzondere jubileumjaar. Hieronder de drie tabellen met in de laatste tabel de behaalde TPR van de computers.

Tabel 1: Bedenktijd 1 uur per kleur voor de gehele partij:

1. Mephisto Polgar 18 MHz.	4½
2. Mephisto MM5 18 MHz.	4
3. M Chess 486	3
4. P. Roggeveen	3
5. Mephisto Portorose 68020	2½
6. M. Hochstenbach	2½
7. L. v.d. Berg	2
8. M. Roggeveen	2
9. N. Kabanof	1
10. Saitek Analyst D + 18 MHz.	½

Tabel 2: Toernooischaak 3 min. per zet:

1. M Chess 46	4½
2. Mephisto Polgar 18 MHz.	4
3. Mephisto MM 5 18 MHz	4
4. Mephisto Portorose 68020	2½
5. P. Roggeveen	2
6. Saitek Analyst D + 18 MHz	2
7. N. Kabanof	2
8. M. Roggeveen	1½
9. L. v.d. Berg	1½
10. M. Hochstenbach	1

Totaaltabel uit 10 partijen elk:

De schakers scoorden totaal 18.5 punten of 38%.

De computers scoorden totaal 31.5 punten of 63%.

Jan Louwman: Computers op dreef in Dieren (Mephisto Polgar en MM V met turbokit 18 MHz)

(Bron: CSVN tijdschrift Computerschaak nr. 4 – augustus 1990) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>) (600 dpi)

Totaaltabel uit 10 partijen elk:

	Ptn.	%	Rating	TPR
1. Mephisto Polgar 18 MHz.	8½	85	--	2226
2. Mephisto MM 5 18 MHz.	8	80	--	2170
3. M Chess 486	7½	75	--	2123
4. P. Roggeveen	5	50	1973	--
5. Mephisto Portorose 68020	5	50	--	1930
6. L. v.d. Berg	3½	35	1894	--
7. M. Roggeveen	3	35	1916	--
8. M. Hochstenbach	3½	35	1943	--
9. N. Kabanof	3	30	1923	--
10. Saitek Analyst D + 18 MHz.	2½	25	--	1737

Deze resultaten beschouwend valt eerst op de indrukwekkende prestaties van de twee schaakprogramma's van Ed Schröder; uit 20 partijen 16½ punt of 83%. De Mephisto MM 5 komt als opvolger van de MM 4 in september a.s. op de markt, ook als los moduul en tegen dezelfde prijs als de huidige MM 4. In Dieren speelde de MM 5 dus als primeur, maar bij ons op de testtafels zijn inmiddels meer dan 240 testpartijen gespeeld en de prestaties liggen ongeveer op het niveau van de Mephisto Polgar, terwijl het programma in totaal 33% kleiner is dan dat van de Polgar. In onze volgende aflevering een uitvoerige beschouwing over deze MM 5, die ook als extra openingsmoduul de HG 550 toegevoegd kan krijgen, het beste openingsboek wat ik ooit zag, geheel door Jeroen Noomen geschreven.

M Chess deed het in Dieren ook voortreffelijk en bleef met de MM 5 als enige ongeslagen. Dit programma met zijn inventieve wendingen maakte grote indruk op de vele bezoekers die de verrichtingen van het programma gadesloegen.

De Portorose 68020 stelde in Dieren hevig teleur, ondanks het voor dit programma gunstig ingeprogrammeerde openingsboek door Jeroen Noomen. Steeds hetzelfde; verlies door zwak spel in het eindspel. In de Portorose 68030 komt dit veel minder voor

door de grotere hashtablecapaciteit en de snellere processor. De slechte eindspelkennis wordt dan te niet gedaan door de veel grotere zoekdiepte. Bovendien had de Portorose de pech, dat de deelnemers in Dieren door ervaring precies wisten hoe hem te moeten bestrijden.

Tenslotte de Saitek Analyst D 18 MHz, die beter speelde als het resultaat zou doen vermoeden. Een keer verloren door een technische storen en in twee prima gespeelde partijen verloren door zijn beroerde eindspelkennis. Dat ging bij de Polgar en de MM 5 nu juist zo prima, dat eindspel. Als steeds tevoren in Dieren was de sfeer tussen de spelers en de operators prima, dan kan niet beter. Opvallend veel Duitsers volgden de verrichtingen van de computers. Ze betoogden, dat je voor het mens-computer gevecht nu eenmaal naar Nederland moet gaan. Ik verzweeg hen, wat je allemaal voor zo'n manifestatie moet doen en hoeveel inspanning het heeft gekost de totale kosten van f 5800,- inclusief de simultaan bij elkaar te garen.

Snelschaakgeweldenaar Mephisto Portorose 68030

Elders in deze aflevering schrijft Jeroen Noomen over de ongelofelijk goede prestaties van deze 68030 machine in het Duitse snelschaakkampioenschap, dat hij met

Jan Louwman: Computers op dreef in Dieren (Mephisto Polgar en MM V met turbokit 18 MHz)

(Bron: CSVN tijdschrift Computerschaak nr. 4 – augustus 1990) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>) (600 dpi)

grote overmacht won. Hier in Dieren was het van hetzelfde laken een pak. Vele zeer bekende sterke snelschakers namen het tegen deze snelschaakgeweldenaar op. Steeds in 5-minuten vluggertjes. Er werden 118 partijen gespeeld en de Portorose 68030 won er 103, speelde 11 maal remise en verloor er slechts 4!! Meest succesrijke schaker was Van Mil, die tweemaal van het "krenge" won, maar er ook driemaal van verloor. Onvoorstelbaar als je die vele partijen volgt. Hier komt de a-symmetrische programmering wel optimaal tot zijn recht. Onnodig te vertellen, dat Hans van der Zijden praktisch steeds als bediener optrad, een karwei dat loodzwaar is en hij, als een der weinigen in de wereld zo goed doet. Verbluffend deze 92% score van deze duidelijke snelschaak-kampioen onder de computers. Stel je voor 108½ uit 118!

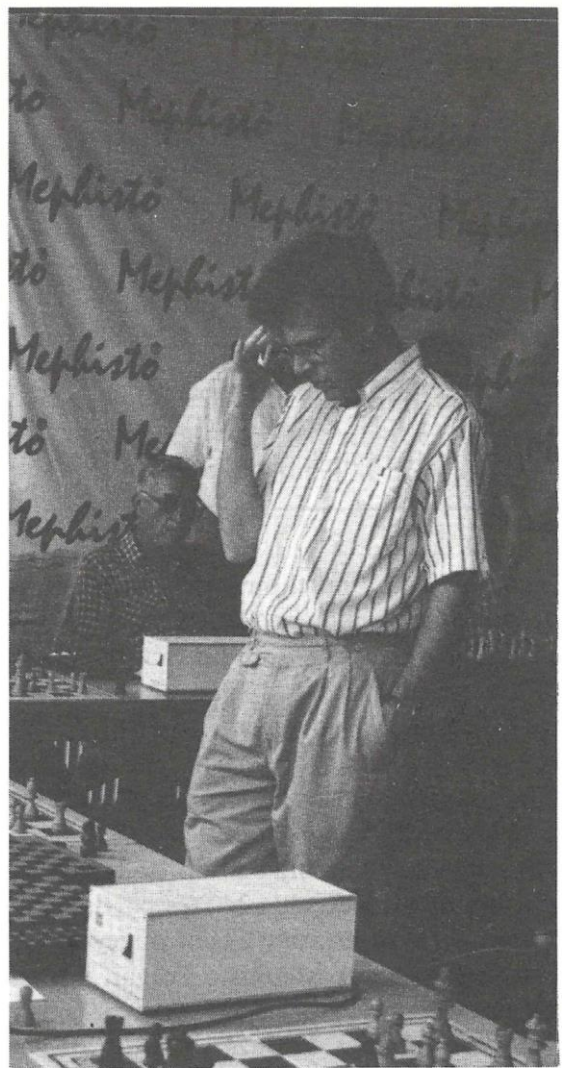
Indrukwekkend en angstwekkend tegelijk!

Paul van der Sterren en zijn lastige computer opponenten

Een betere grootmeester is deze Paul, die altijd zo sympathiek overkomt. Ik heb een heilig respect voor hem en daarbij is hij een heel prettig mens zonder ook maar een zweem van hoogmoedigheid. Eindelijk kon een simultaan van Paul van der Sterren tegen 24 schaakcomputers worden verwezenlijkt. Dat is een kostbare zaak, want onze grootmeesters vragen tweeënehalf maal zoveel voor een computersimultaan als voor een simultaan tegen spelers. Het is ook heel veel moeilijker tegen de huidige top-computers simultaan te spelen, dan tegen schakers. Dat ondervond Paul, die niet minder dan ruim acht uur langs de borden moest snelle, voordat de laatste partij beëindigd was! Dan slechts 13½-10½ winnen lijkt mager voor deze grootmeester, maar ik weet maar al te goed, dat dit anno 1990 een goed resultaat voor een grootmeester is. Want de computers, waartegen hij moest optornen waren voor 90% de huidige toppers. Die zijn niet geïmponeerd door een grootmeester, want weten zij veel tegen wie ze spelen...

Jan Louwman: Computers op dreef in Dieren (Mephisto Polgar en MM V met turbokit 18 MHz)

(Bron: CSVN tijdschrift Computerschaak nr. 4 – augustus 1990) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>) (600 dpi)

Paul van der Sterren in gepeins verzonken.

Geen enkele computer verliest snel in zo'n simultaan.

Hoewel wij in zo'n simultaan bij een beetje slechte stand voor de computer gauw opgeven, om het de grootmeester niet nog moeilijker te maken, gaan er uren en uren voorbij voordat ook maar kan worden overwogen om namens de computer op te geven. Daarbij was het behoorlijk warm, natuurlijk was dat nadelig voor Paul en slechts een computer was kort door de warmte bevangen en gaf de geest, maar kon spoedig weer op gang worden gebracht.

De computers, nu 44% scorend, behaalden het beste resultaat voor de computers na de

vijf simultaans door Gary Kasparov, Genna Sosonko, John van der Wiel, Hans Ree en David Bronstein. Het waren wel, laat dat duidelijk zijn, tegen Paul van der Sterren veel sterker spelende versies dan ooit tevoren. Van deze zes simultaans wereldwijd had ik het genoeg er vijf te organiseren. Blijkbaar kan ik het niet laten, hoewel het een gigantisch karwei is. Daarom veel dank aan degenen, die mij krachtdadig hielpen en dat geldt vooral voor Hans van der Zijden, Jeroen Noomen en mijn vrouw. De individuele resultaten van de computers in deze simultaan waren:

Mephisto Polgar 18 MHz.	1 uit 2
Mephisto Polgar 10 MHz	2 uit 2
Mephisto MM 5 18 MHz	1½ uit 2
Mephisto College 18 MHz	0 uit 1
Mephisto Monte Carlo 4	0 uit 1
Rebel '90 (op Archimedes)	0 uit 1
Mephisto Mega 4 18 MHz	1 uit 1
Totaal 5½-4½ voor de Ed Schröder programma's, of 55%!!	

Mephisto Portorose 68020	1 uit 5
Mephisto Portorose 68030	½ uit 1
Mephisto Mondial 68000 XL	1 uit 1
Totaal 2½-4½ voor de Richard Lang programma's, of 36%.	

Saitek Analyst D + 18 MHz	½ uit 1
Saitek Analyst D + 10 MHz	½ uit 3
Totaal 1-3 voor de Julio Kaplan programma's of 25%.	

M Chess 486	½ uit 1
Novag Superforte B 18 MHz	½ uit 1
CXG Dominator 18MHz	½ uit 1
Totaal overige programma's 1½-1½ of 50%.	

Totaal resultaat computers: 10½ uit 24 of 44%.

Omdat Mephisto verreweg het grootste sponsorbedrag ter beschikking stelde speelden in totaal 16 Mephistocomputers mee. In totaal waren er 11 Nederlandse schaakprogramma's met een score van 6 uit 11 of 55% en de grote triomfator was even als vorig jaar programmeur Ed Schröder met zijn positieve score. In een napraatje met Paul van der Sterren benadrukte deze de zeer

goede speelsterkte van de computers en de bijna onmogelijkheid om in zo'n simultaan een voor een grootmeester redelijk resultaat te behalen. Verreweg de beste computerpartij vond hij de partij van Rebel '90 het nieuwe privéprogramma van Ed Schröder met een RISC-processor spelend en met 4 megabyte hashtable. Dit alles op een Archimedes computer.

En dan te bedenken, dat de computer deze partij verloor. Maar zei Paul: "Rebel '90 speelde hoogstaand schaak, waarvoor een sterk speler zich niet zou behoeven te schamen". Hij voegde daaraan toe, dat het zijns inziens noodzakelijk is bij dergelijke simultaans in het vervolg per twee uur een pauze van tien minuten in te lassen.

Er waren betrekkelijk weinig bezoekers, ongeveer totaal 100. De klus in Dieren op drie fronten was voor ons vermoeiend maar wel de moeite waard. Dus blijven wij met een klein clubje buiten CSVN-verband met deze soort activiteiten doorgaan. Met de constatering dat op drie fronten de schaakcomputers dit jaar in Dieren succesrijker waren dan ooit. Jeroen Noomen zal diverse partijen in Dieren gespeeld behandelen, waaronder ook enige uit de simultaan. Er zal een bulletin verschijnen met alle (74) gespeelde partijen met tal van bijzonderheden. Deze bulletins zijn voor onze sponsors en voor onze buitenlandse relaties bestemd. Bestaat er ook door anderen belangstelling voor, dan zullen wij bezien of we de bulletins kunnen toezenden tegen de prijs van vier gulden inclusief verzendkosten. Inlichtingen hierover op mijn telefonisch spreekuur. Wat andere publicisten in onze vorige aflevering reeds vaststelden werd ook in Dieren bevestigd. Men dient de computers serieus te gaan nemen, maar het is wel mijn overtuiging dat de computer het "mensschaak" nooit zal verdringen en geen dodelijke bedreiging voor het schaken zal inhouden. De schaakcomputers vierden dit jaar op gepaste wijze hun tienjarig jubileum! *(Jan Louwman is o.a. betrokken bij de ontwikkeling van Mephisto-computers)*

Jan Louwman: Computers op dreef in Dieren (Mephisto Polgar en MM V met turbokit 18 MHz)

(Bron: CSVN tijdschrift Computerschaak nr. 4 – augustus 1990) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>) (600 dpi)

Partijselectie uit Dieren

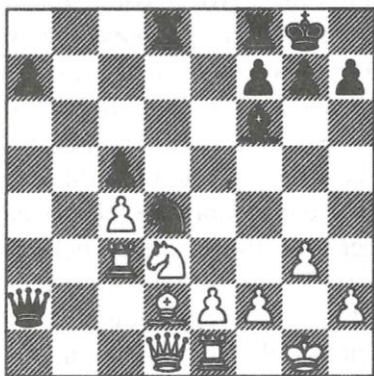
JEROEN NOOMEN

Partijen simultaan Van der Sterren

Wit: Paul van der Sterren

Zwart: Mephisto Polgar 10 MHz

1. d4 Pf6 2. c4 e6 3. Pf3 b6 4. g3 La6 5. b3 Lb4 6. Ld2 Le7 7. Lg2 d5 8. cxd5 exd5 9. 0-0 c5 10. Pc3 Pc6 11. Lf4 Pe4 12. Tc1 0-0 Een typische Dameindische stelling is ontstaan. Ruilt zwart op d4 dan houdt hij een geïsoleerde d-pion over en wit kan altijd door dcx5 te spelen zwart hangende pionnen op d5 en c5 bezorgen. In ruil daarvoor heeft zwart actief spel. 13. dxc5 Pxc3 14. Txc3 bxc5 15. Pe1 Pd4 16. Pd3 Da5 17. Ld2 Dxa2 18. Lxd5 Tad8 Het is duidelijk dat wit het niet goed heeft gedaan. Zwart staat zeer actief en de witte stukken staan er enigszins onbeholpen bij. 19. Lc4 Lxc4 20. bxc4 Lf6! 21. Te1? De beslissende fout, die een kwaliteit kost.

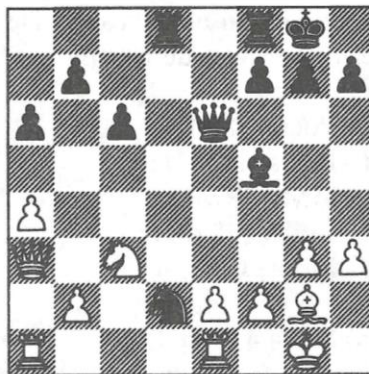
21. ..., Pxe2! 22. Txe2 Lxc3 23. Lxc3 Dxc4 24. Da1 Dxd3 25. Td2 Df3, wit geeft het op.

Wit: Paul van der Sterren

Zwart: Mephisto MM 5 Turbo

1. Pf3 d5 2. d4 Pf6 3. c4 c6 4. Pc3 dxc4 5. a4 Lf5 6. Pe5 Pbd7 Tegenwoordig is de variant 6. ..., e6 7. f3 Lb4 8. e4 Lxe4 in de mode. 7. Pxc4 Dc7 8. g3 e5 9. dxe5 Pxe5 10. Lf4 Td8 11. Dc1 Ld6 12. Pxd6 Dxd6 13. Lg2 0-0 14. 0-0 a6 De eerste zet die de MM 5 zelf moest

berekenen. 15. De3 Pfg4 16. Db6 De7 17. h3 Jaagt de paarden naar betere velden. Beter lijkt me 17. Db3, met het idee h3 of a5. 17. ..., Pc4 18. Db3 Pge5 19. Lxe5!? Pd2 20. Da3 Dxe5 21. Tfe1 De6 De MM 5 was hier uitermate "tevreden", gezien de waardering van +0,56.

22. h4 Lh3 23. Db4?! Lxg2 24. Kxg2 c5! 25. Dxb7?? "Een typische simultaanblunder" zei Paul achter. Tja, een computer geeft nooit zomaar een pion weg! 25. ..., Td7! en hare majesteit gaat verloren. Wit gaf het op.

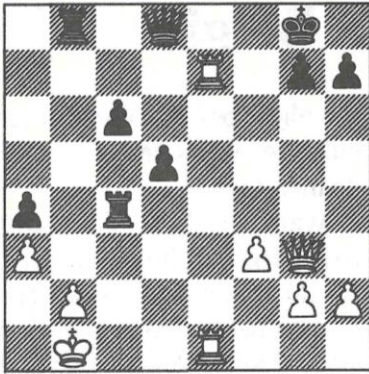
Wit: Paul van der Sterren

Zwart: AI Chess

1. e4 c5 2. Pf3 d6 3. d4 cxd4 4. Pxd4 Pf6 5. Pc3 Pc6 6. Lg5 e6 7. Dd2 Le7 8. 0-0-0 0-0 9. f3 Gebruikelijk is 9. f4. 9. ..., d5 10. exd5 Pxd5 11. Lxe7 Dxe7 Pcx7 was consequenter geweest. 12. Pxd5 exd5 13. Kb1 Ld7 14. Pb3 Le6 15. Lb5 a6 16. Lxc6 bxc6 17. Dd4 Wit speelt op beheersing van de zwarte velden. 17. ..., Tab8 18. The1 Tfe8 19. Te5 Tb4 20. Dc3 Tc4 21. De1 Tb8 22. Pd4 Da3 23. Pb3 Dd6 24. Dg3 Db4 25. c3 Dd6 26. Td2 a5 27. Pd4 Txc3 28. Pxe6 fe6 29. Txe6 Tc4 30. Te7 Dg1 31. Te1 Db6 AI Chess verwacht zetherhaling maar Van der Sterren probeert nog iets. 32. a3 Dd8 33. Tde2 a4 34. Te7 Nu lijkt zwart er slecht aan toe te zijn, het Amerikaanse programma vindt echter een fraaie remisecombinatie.

Jeroen Noomen: Partijselectie uit Dieren (Paul van der Sterren - MM V turbokit 18 MHz)

(Bron: CSVN tijdschrift Computerschaak nr. 4 - augustus 1990) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>) (600 dpi)

34. ..., Txb2! Want 35. Kxb2 Db6 verliest voor wit. 35. Ka1! Tb1!! En nu volgt op 36. Txb1 Dxe7 en 36. Kxb1 verliest weer na 36. ..., Db6; dus wit moet de zetten herhalen. 36. Ka2! Tb2!, remise.

Wit: Paul van der Sterren

Zwart: Mephisto College Turbo

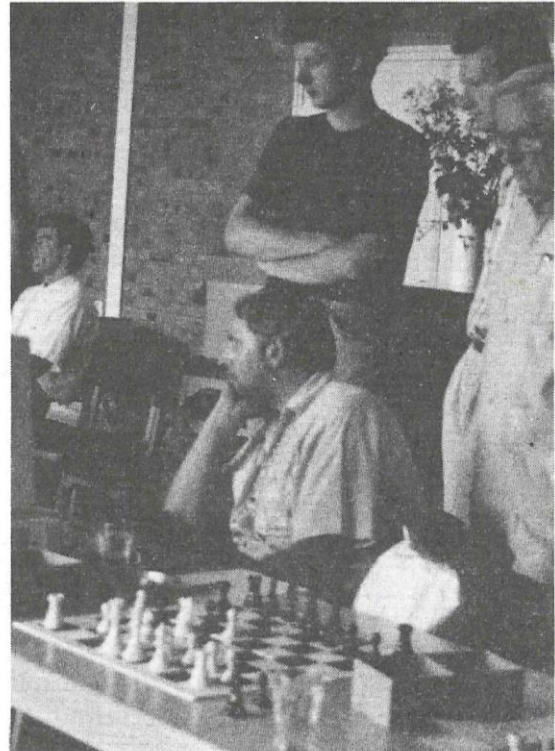
1. d4 d5 2. c4 dxc4 3. Pf3 Pf6 4. Pc3 a6 5. e4 b5 6. e5 Pd5 7. a4 Pxc3 8. bxc3 c6 9. Pg5 h6 10. Pe4 Dd5 11. Df3 e6 12. Le2 Pd7 13. 0-0 Lb7 14. Dg4! Verhindert ..., Le7 en dreigt 15. Lf3 gevolgd door Pf6. 14. ..., ba4?! Geen mooie zet. Van der Sterren straft het materialisme van de computer in deze partij fraai af. 15. Lf3 Da5

16. La3 Lxa3 17. Dxc7! Ke7 Dreigt Tag8. 18. Lh5! Lb2? Dit verliest snel. Beter was 18. ..., Taf8. 19. Lxf7 Lxa1 20. Pd6! Met vreselijke dreigingen. Er volgt nog een wanhoopszet. 20. ..., Th7 21. Dxc7, zwart geeft het op.

Jeroen Noomen: Partijselectie uit Dieren (Paul van der Sterren - MM V turbokit 18 MHz)

(Bron: CSVN tijdschrift Computerschaak nr. 4 – augustus 1990) (photo copyright © by <http://www.schaakcomputers.nl/>) (600 dpi)

Ed Schröder (zittend) wacht de komst van Van der Sterren af. Jan Louwman (rechts) kijkt toe.

Wit: AI Chess

Zwart: M. Hochstenbach

1. e4 e5 2. Pf3 Pc6 3. Lc4 Pf6 4. d4 exd4 5. 0-0 Lc5 6. e5 d5 7. exf6 dxc4 Inleiding tot de razend ingewikkelde Max Lange aanval, vol met tactische verwickelingen en daarom een niet erg verstandige keus van de zwartspeler. 8. Te1 Le6 9. Pg5 Dd5 10. Pc3 Df5 11. Pce4 0-0-0 12. g4 De5 13. Pxe6 fxe6 14. fxg7 Thg8 15. Lh6 Lb4 Tot hier had AI Chess het allemaal a tempo gespeeld. Met zijn laatste zet verlaat zwart de theorie, die 15. ..., d3 aanbeveelt. 16. f4 Db5 17. Pf6! Lxe1 18. Dxe1 Een uitermate lastige stelling. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zwart snel de mist in gaat.

18. ..., e5 19. De4! 20. Pxc8 d2 21. Td1 Dc5 22. Kg2 Dd6 Capitulatie. Op 22. ..., Txc8 komt 23. Dxc7 en wit wint. 23. fe5 Pxe5 24. Txd2, zwart geeft het op.

(Jeroen Noomen werkt bij Hegener + Glaser, de fabrikant van Mephisto computers).